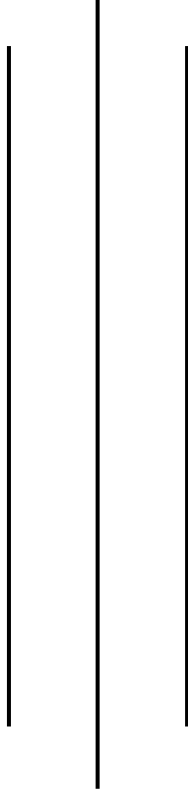

सुभाब संकलनको लागि
तयार प्रथम मस्यौदा

होमस्टे (घरबास) संचालन कार्यविधि, २०७५

प्रदेश सरकार

उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय

प्रदेश नं. १, बिराटनगर

घरबास (होमस्टे) संचालन कार्यविधि, २०७५

नेपालको होचो भू-भाग कचनकवल देखि महालङ्गुर हिमश्रृंखलाको सर्वोच्च शिखर सगरमाथा सम्म फैलिएको यो प्रदेश अनुपम प्राकृतिक सौन्दर्यता धार्मिक एवं साँस्कृतिक विविधता र ऐतिहासिक सम्पदाहरूले भरिपूर्ण छ । प्रदेशमा रहेका यी अनुपम एवं अद्वितीय प्राकृतिक तथा संस्कृतिक स्रोतहरू र ऐतिहासिक स्थलहरू पर्यटकीय धरोहरहरू हुन । यी सम्पदाहरूको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकासबाट मात्र आन्तरीक तथा बाह्य पर्यटन व्यवसाय फष्टाउन सक्छ । पर्यटन व्यवसायलाई दिगो र सेवामूलक बनाउन साथै उच्च प्रतिफल हासिल गर्न यसको विविधिकरण, प्रवर्द्धन र विकास गरी गुणस्तरीयतामा विशेष ध्यान दिनु पर्दछ । प्रदेशमा रहेका महत्वपूर्ण जैविक विविधता, स्वच्छ पर्यावरण र मनोरमणीय भू-दृष्यहरू, धार्मिकस्थल, पुरातात्विक, ऐतिहासिक तथा साँस्कृतिक महत्वका क्षेत्र तथा ग्रामीण दुर्गम बस्तीहरूमा पर्यटन गतिविधिबाट लाभ लिन स्थानीय खानपान र आनन्ददायी बसोबासको प्रबन्ध हुनुपर्दछ । स्थानीय समुदायको अविश्रमणीय स्वागत सत्कार र पारिवारिक वातावरणमा रमाउने व्यवस्था हुन जरुरी छ । यसको लागि प्रदेश सरकारको नीति अनुरूप ग्रामीण क्षेत्रहरूमा होमस्टे संचालन र व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । होमस्टेको माध्यमबाट ग्रामीण समुदायमा स्वरोजगारका अवसर सृजना हुने, आयआर्जन बृद्धिमा सहयोग पुग्ने, ग्रामीण पर्यटन पूर्वाधारको विकास हुने, ग्रामीण पर्यटनमा महिला तथा सबै जातजाति र विपन्न समूहको समेत संलग्नता रहने देखिएको हुँदा ग्रामिण पर्यटनको विकास, प्रवर्द्धन, व्यवस्थापन र नियमन गर्न बाञ्छनीय भएकोले प्रदेश सरकारले होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०७५ बनाई जारी गरेको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस कार्यविधिको नाम “होमस्टे संचालन कार्यविधि २०७५” रहेकोछ ।

(२) यो कार्यविधि प्रदेश नं. १ भर लागू हुनेछ ।

(३) यो कार्यविधि प्रदेश सरकार, मन्त्रपरिषद्ले स्वीकृत गरेको मितिदेखि लागू हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,

(क) “होमस्टे” भन्नाले पर्यटकलाई आवास, खाना र अन्य सेवा प्रदान गर्ने उद्देश्यले, आफ्नै घर वा समुदायमा निजी वा सामूहिक रूपमा संचालन गरिएको “घरबास” सेवा सम्झनु पर्छ ।

(ख) “सामुदायिक होमस्टे” भन्नाले ग्रामीण क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वटा अलग अलग स्वामित्व भएका घरधनीले सामूहिक रूपमा व्यवस्थापन गरी संचालन गरेको होमस्टेलाई सम्झनु पर्छ ।

(ग) “निजी होमस्टे” भन्नाले ग्रामिण क्षेत्रमा एकल रूपमा दर्ता गरी निजी स्तरमा संचालित होमस्टेलाई सम्झनु पर्छ ।

- (घ) “मन्त्रालय” भन्नाले प्रदेश नं. १ को उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ङ) “कार्यालय” भन्नाले प्रदेशको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत स्थापना भएका पर्यटन हेर्ने कार्यालय सम्झनु पर्छ ।
- (च) “स्थानीय तह” भन्नाले होमस्टे संचालन हुने महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका, नगरपालिका वा गाउँपालिका सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालन समिति” भन्नाले दफा ९ बमोजिमको समिति सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “होमस्टे इकाई” भन्नाले होमस्टे संचालन गर्न गठित व्यवस्थापन समिति अन्तर्गत रहेका प्रत्येक घरलाई सम्झनु पर्छ ।

३. **उद्देश्य:** (१) होमस्टे संचालनका मुख्य उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछन्-

- (क) ग्रामीण क्षेत्रमा पर्यटन प्रवर्धन गरी त्यसबाट प्राप्त प्रतिफल ग्रामीण समुदायसम्म पुर्याउने,
- (ख) ग्रामिण क्षेत्रका जनतालाई पर्यटन व्यवसायमा सहभागी गराई जीवनस्तर सुधार गर्ने,
- (ग) होमस्टेको माध्यमबाट ग्रामिण तथा स्थानीय स्तरमा स्वरोजगारको अवसर विकास गरी युवा पलायनलाई घटाउने,
- (घ) ग्रामीण पर्यटनमा रमाउने पर्यटकलाई सहज बसोबासको व्यवस्थापन गरी गाउँका ऐतिहासिक, धार्मिक र रमणीय स्थानको बारेमा जानकारी दिने,
- (ङ) पर्यटकलाई सुलभ, सरल र सहज वातावरणमा स्थानीय परिकार, रीतिरिवाज, कला संस्कृति र रहनसहनको उत्कृष्ट अनुभव प्रदान गर्ने ।

४. **होमस्टेको वर्गीकरण:** (१) अनुसूची-१ मा उल्लेखित मापदण्ड पूरा गरी अलग अलग स्वामित्व भएका कम्तीमा पाँच वटा घरधनीले सामूहिक व्यवस्थापन गरी संचालन गरेको होमस्टेलाई सामुदायिक होमस्टे र ग्रामिण क्षेत्रमा एकल रूपमा दर्ता गरी निजी स्तरमा सञ्चालित होमस्टेलाई निजी होमस्टे भनी वर्गीकरण गरिएको छ ।

५. **होमस्टेका मुख्य पर्यटकीय क्रियाकलाप:** (१) होमस्टेले पर्यटकलाई मनोरञ्जन दिनकालागि उनीहरूको चाहना अनुसार स्थानीय क्षेत्रमा सञ्चालन हुने सांस्कृतिक कार्यक्रम र परम्परागत खेलमा सहभागी गराउने, उपलब्ध हुने क्षेत्रमा जंगल ट्रेक, इकोट्रेक, कृषि फार्म अवलोकन, अध्ययन तथा सिकाइ केन्द्र, संग्रहालय, दृश्यावलोकन आदि जस्ता कार्यक्रमको व्यवस्था गर्नुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१)मा लेखिएदेखि बाहेक होमस्टेले देहाय बमोजिमको कार्यक्रमको आयोजना गर्नुपर्नेछ।

- (क) स्थानीय प्रचलन अनुसार फूलमालाका साथ पर्यटक स्वागतको व्यवस्था गर्ने,
- (ख) पर्यटकहरूलाई सामुदायिक भवन वा खुला ठाउमा मौलिक परम्परा वा संस्कृतिमा आधारित सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको प्रस्तुती, मेला, जात्रा जस्ता गतिविधिहरू आयोजना गरी सहभागी गराउने,
- (ग) सांस्कृतिक सम्पदा, संग्रहालय, घरेलु तथा हस्तकला सामग्री उत्पादन केन्द्र, रमणीय क्षेत्रको दृश्यावलोकन, झरना, जंगल, वन्यजन्तु तथा चरा अवलोकन आदिको व्यवस्था गर्ने,
- (घ) स्थानीय कृषि, घरेलु तथा हस्तकला प्रविधिमा सहभागी गराई पर्यटक तथा स्थानीय जनता बीच जीवनशैली, कला संस्कृति, भेषभूषा आदि विषयमा अवलोकन, अनुभव तथा ज्ञानको आदान प्रदान गराउने,
- (ङ) होमस्टेमा बस्ने पर्यटकहरूलाई गाउँघरमा उत्पादित स्थानीय तथा प्राङ्गारिक खाना खुवाई फरकपनको अनुभूति दिने,
- (च) पर्यटकलाई होमस्टेमा रहँदा उत्कृष्ट आतिथ्यता सहित र पारिवारिक वातावरणमा बसिरहेको अनुभव दिलाउने,
- (छ) स्थानीय उत्पादन र संस्कृति झल्कने मायाको चिनो र फूलमाला सहित पर्यटकलाई विदाई गर्ने,
- (ज) पर्यटक होमस्टेबाट विदाई भएपछि एकपटक उनीहरू गन्तव्यमा पुगे नपुगेको जानकारी लिने।

६. दर्ताका लागि निवेदन दिने: (१) होमस्टे संचालन गर्न चाहने व्यक्ति वा समुदाय वा यस कार्यविधि स्वीकृत हुनुभन्दा अगाडी अन्य निकायमा दर्ता भई प्रदेशमा संचालन भएका होमस्टेहरूले देहाय बमोजिमका कागजात सहित अनुसूची- २ बमोजिमको ढाँचामा रु. १००।- को रसिद काटी आफ्नो स्थानीय तहमा निवेदन दिनुपर्नेछ,-

- (क) सामुदायिक होमस्टेको हकमा कम्तीमा पाँच जना घरधनीले आ-आफ्नो घरमा सामूहिक रुपमा होमस्टे सञ्चालन गर्न सहमत भएको लिखित प्रतिबद्धता र वडा कार्यालयको सिफारिस तथा निजी होमस्टेका लागि सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस,

(ख) जग्गा धनी प्रमाण पूर्जा वा पैतृक सम्पत्ती झल्कने प्रमाण वा मञ्जुरीनामा वा भाडामा लिएको भए सो को सम्झौताको प्रतिलिपी र शहरीक्षेत्र भित्र भएमा नक्सापासको प्रतिलिपी ।

(ग) होमस्टे संचालकको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन पश्चात सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुखले तोकेको प्रतिनिधिको संयोजकत्वमा सम्बन्धित वडाको वडाध्यक्ष, स्थानीय तहका स्वास्थ्य, कृषि र वन वातावरण हेर्ने कर्मचारी समेतको पाँच सदस्यीय समितिले निरीक्षण गरी अनुसूची-१ बमोजिमको मापदण्ड पूरा भए नभएको बारे स्थानीय तहको कार्यालयमा पन्ध्र दिन भित्र प्रतिवेदन दिनुपर्नेछ । आवश्यकतानुसार समितिले विज्ञहरुको पनि सहयोग लिन सकिनेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको निरीक्षणबाट तोकिएको मापदण्ड पूरा भएको प्रतिवेदन प्राप्त भएमा सम्बन्धित स्थानीयतहको कार्यालयले सात दिनभित्र निजी होमस्टेको हकमा दुई हजार र सामुदायिक होमस्टेको हकमा पाँचहजार रुपैयाँ शुल्क लिई दर्ता गर्नुपर्नेछ र अनुसूची - ३ बमोजिमको ढाँचामा होमस्टे संचालन प्रमाणपत्र दिनुपर्नेछ । सोको जानकारी पन्ध्र दिन भित्र प्रदेश मन्त्रालय मातहतको कार्यालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

(४) मापदण्ड पूरा नगरेकाको हकमा आवश्यक सुधार गर्न बढीमा २ महिनाको समय दिनुपर्नेछ र पुनः स्थलगत निरीक्षण गरि उपदफा ३ बमोजिम दर्ता प्रमाणपत्र दिनुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (३) बमोजिम होमस्टे दर्ता गर्दा र दफा १३ को उपदफा (१) होमस्टे नविकरण गर्दा लाग्ने शुल्क सम्बन्धित स्थानीय तहको बाँडफाँट हुने राजस्व खातामा राख्नुपर्ने छ । यसरी प्राप्त भएको राजस्वको ४० प्रतिशत रकम सम्बन्धित स्थानीय तहले प्रदेश संचित कोषमा जम्मा गर्नुपर्नेछ ।

७. होमस्टे दर्ताका लागि न्यूनतम मापदण्डहरू: (१) होमस्टे दर्ताका लागि देहाय बमोजिमका न्यूनतम मापदण्ड तोकिएको छ ।

(क) पाहुनाहरुको लागि हरेक घरमा कम्तीमा एक कोठा र दुई ओछ्यान (बेड) भएको हुनुपर्ने र एक घरमा बढीमा ४ कोठा र ८ बेड मात्र राख्न पाईने,

(ख) शौचालय र स्नानगृहको अनिवार्य व्यवस्था भएको हुनुपर्ने,

(ग) घरायशी र वातावरणीय सरसफाईको राम्रो व्यवस्था हुनु पर्नेछ साथै फोहरमैला व्यवस्थापनका लागि कुहिने तथा नकुहिने फोहरको छुट्टाछुट्टै बिसर्जन गर्ने व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ,

- (घ) सेवा, सुविधा र गुणस्तरका आधारमा खानपानका वस्तुहरू र आवासको आधारमा औचित्यपूर्ण मूल्य सहितको मूल्यसूची (मेनु) को व्यवस्था भएको हुनुपर्ने,
- (ङ) संचारका न्यूनतम सुविधाहरू जस्तै: टेलिफोन वा ईन्टरनेटको व्यवस्था भएको हुनुपर्ने ।

८. होमस्टेले दर्ता पश्चात पुरा गर्नुपर्ने अन्य मापदण्डहरू: (१) होमस्टेले दर्ता पश्चात पुरा गर्नुपर्ने अन्य मापदण्डहरू देहाय बमोजिम हुनेछन्, -

- (क) नजिकको सुरक्षा निकायसँग समन्वय गरी पर्यटक सुरक्षाको व्यवस्था मिलाउनु पर्ने,
- (ख) पर्यटकको स्वास्थ्य स्थितिको पूर्व जानकारी लिई सोही बमोजिमको खानपानको व्यवस्था गर्नु पर्ने,
- (ग) सामुदायिक होमस्टेको लागि कम्तिमा एक सामुदायिक भवन वा हलको व्यवस्था हुनुपर्ने,
- (घ) हरेक वर्ष लेखा परीक्षण गराउने र पर्यटकको तथ्याङ्क व्यवस्थित गरी राख्नुपर्ने,
- (ङ) प्रत्येक वर्ष पौष मसान्तसम्म आन्तरिक राजस्व विभाग अन्तर्गतका कार्यालयबाट कर चुक्ता गर्नुपर्ने,
- (च) हाल संचालित संघीय सरकारका विभिन्न निकायमा दर्ता भएका होमस्टेहरू समेत यो कार्यविधि पहिलो पटक लागू भएको ६० दिन भित्र कर चुक्ता र अन्य आवश्यक विवरण सहित स्थानीय तहमा दर्ता गर्नुपर्ने,
- (च) होमस्टेमा आउने पर्यटकलाई सम्भव भएसम्म प्राकृतिक चिकित्साका गतिविधिहरू संचालन गरी बसाईका दिन लम्याउन पहल गर्नुपर्ने ।

९. होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालन समिति: (१) सामुदायिक होमस्टे सञ्चालन गर्नका लागि संचालकहरूले साधारण सभा वा भेला गरी देहाय बमोजिमको होमस्टे व्यवस्थापन तथा सञ्चालन समिति गठन गर्नुपर्नेछ,-

- (क) समुदायका सदस्यहरूबाट एक जना - अध्यक्ष
- (ख) समुदायका सदस्यहरूबाट एक जना - उपाध्यक्ष
- (ग) समुदायका सदस्यहरूबाट एक जना - कोषाध्यक्ष
- (घ) समुदायका सदस्यहरूबाट महिला सदस्य - सदस्य
- (ङ) समुदायका सदस्यहरूबाट एक जना सदस्य - सदस्य-सचिव

(२) होमस्टेमा सहभागी हुने घर संख्याको आधारमा समावेशी हुने गरी समुदायले थप ६ जनासम्म सदस्यको चयन गर्न सक्नेछ ।

(३) होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ,

-

- (क) पर्यटकीय क्रियाकलापहरू र पर्यटक र संचालकहरूले पालना गर्नुपर्ने आचारसंहिताको बारेमा जानकारी गराउने ।
- (ख) आगन्तुक/पाहुनाको स्वागत तथा आवासको व्यवस्था मिलाउने,
- (ग) पाहुनाको दर्ता तथा रेकर्डको व्यवस्था गर्ने,
- (घ) आय व्ययको श्रेस्ता व्यवस्थित र दुरुस्त राख्ने,
- (ङ) प्रत्येक होमस्टे र ग्रामीण क्षेत्रको सरसफाई तथा अन्य व्यवस्थापन पक्षको नियमित अनुगमन गर्ने,
- (च) स्थानीय पर्यटन प्याकेजहरूको निर्माण र प्रचार प्रसार गर्ने,
- (छ) स्थानीय प्रविधि, ज्ञान शीप, वातावरण, परम्परा, शैली, भेषभूषा, कला तथा संस्कृतिको संरक्षण गर्ने,
- (ज) सांस्कृतिक कार्यक्रमहरूको प्रदर्शन/व्यवस्थापन गर्ने,
- (झ) पाहुनाको स्वास्थ्योपचार र अन्य आकस्मिक सेवाको व्यवस्थापन र समन्वय गर्ने,
- (ञ) होमस्टे जाने पथचिन्ह (साइनेज) तथा लोकेसन म्याप तयार गरी आवश्यक स्थानमा राख्ने,
- (ट) पर्यटक आवास गृहमा उपलब्ध हुने सेवा, सुविधाको गुणस्तरका आधारमा मेनु/मुल्य निर्धारणमा एकरूपता कायम गर्ने,
- (ठ) प्रत्येक आर्थिक बर्ष समाप्त भएको पैंतीस दिन भित्र पाहुना संख्या, प्रमुख क्रियाकलाप आय तथा व्यय देखिने वार्षिक प्रतिवेदन स्थानीय तहको कार्यालय र प्रदेश मन्त्रालय मातहतको सम्बन्धित निकायमा पठाउनु पर्ने,
- (ड) स्थानीय तहको होमस्टे समन्वय समिति र प्रदेशमा रहेको पर्यटन मन्त्रालयसंग नियमित सम्पर्क र सञ्चारगर्ने,
- (ढ) अनुसूची -४ बमोजिमको सूचना पाहुनाले देख्ने स्थानमा राख्ने ।
- (ण) होमस्टे विकास, प्रबर्धन तथा व्यवस्थापनका लागि अध्ययन, अवलोकन भ्रमण जस्ता कार्य गर्ने,
- (त) होमस्टेको विकास, प्रबर्धन तथा व्यवस्थापनका लागि आवश्यक अन्य कार्यहरू गर्ने ।

१०.स्थानीय तह होमस्टे समन्वय समिति: (१) स्थानीय तहले होमस्टेको माध्यमबाट पर्यटन विकास, प्रबर्धन र समन्वय गर्नका लागि एक होमस्टे समन्वय समितिको गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) स्थानीय तहका प्रमुख/अध्यक्ष वा निजले तोकेको प्रतिनीधिको संयोजकत्वमा सामुदायिक र निजी होमस्टेका प्रतिनीधि, निजी पर्यटन व्यवसायी र आवश्यक विषयगत शाखाका कर्मचारीहरू प्रतिनिधि रहने गरी ५ देखि ११ जनासम्मको स्थानीय तह होमस्टे समन्वय समिति गठन गर्नसकिनेछ ।

(३) स्थानीय तह होमस्टे समन्वय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिमको हुनेछ,

- (क) आफ्नो स्थानीय तहमा भएका होमस्टे व्यवस्थापन समितिहरू बीच समन्वय र सहजिकरण गर्ने,
- (ख) पूर्वाधार विकास र क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी कार्यगर्ने,
- (ग) आकस्मिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सहयोग र समन्वय गर्ने,
- (घ) सम्भाव्य पर्यटकीय सम्पदाहरूको विवरण तयार गर्ने,
- (ङ) पर्यटकको संचार तथा सुरक्षामा कहीं कतै समस्या देखिएमा सहयोग गर्ने,
- (च) आफ्नो स्थानीय तहमा पर्यटन सूचना केन्द्रको स्थापना गर्ने र रेकर्डलाई व्यवस्थित गर्ने,
- (छ) होमस्टे सञ्चालनमा स्थानीय कृषि उत्पादन तथा प्रांगारिक कृषि उपज प्रवर्धन गर्ने ।

११. पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा संरक्षण सम्बन्धी योजनामा सहयोग सम्बन्धी व्यवस्था: (१) होमस्टेमा पर्यटन पूर्वाधार विकास तथा संरक्षण सम्बन्धी योजनामा प्रदेश सरकारले आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोग गर्न सक्नेछ ।

(२) होमस्टेको विकास, संरक्षण र प्रवर्द्धनको लागि मन्त्रालयले आवश्यक कार्यक्रम र लगानीका क्षेत्र सहित बजेट व्यवस्थापन गर्नसक्नेछ । त्यस्तो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न संरक्षित क्षेत्र भित्र संघीय सरकार मातहतका कार्यालय वा निकाय मार्फत संघीय सरकारको सम्बन्धित मन्त्रालयबाट सहमती लिई र प्रदेश सरकार मातहतका निकायहरू रहेको क्षेत्रहरूमा सोही निकायहरू मार्फत कार्यक्रम संचालन गर्न मन्त्रालयले अख्तियारी दिनसक्नेछ । संघीय वा प्रदेश सरकारका कार्यालय तथा निकायहरू नरहेको स्थानमा कार्यान्वयन हुने होमस्टे तथा अन्य पर्यटन क्षेत्रका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन प्रदेश सरकारले व्यवस्था गरे बमोजिम हुनेछ ।

१२. अनुगमन तथा निरीक्षण सम्बन्धी व्यवस्था: (१) मन्त्रालय वा स्थानीय तह वा संरक्षित कार्यालय वा तोकिएको निकायले आवश्यकता अनुसार समय समयमा होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालन समितिका कार्यहरू तथा प्रत्येक होमस्टे इकाईको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्नुपर्नेछ ।

(२) मन्त्रालय वा स्थानीय तह वा संरक्षित कार्यालय वा तोकिएको निकायबाट हुने अनुगमन तथा निरीक्षणका क्रममा तोकिएको मापदण्ड पूरा नगर्ने होमस्टेलाई मनासिव माफिकको म्याद दिई मापदण्ड पूरा गर्न लगाउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको म्यादभित्र पनि मापदण्ड कायम गर्न नसकेका होमस्टेलाई अनुगमन गर्ने टोलीको सिफारिसमा मन्त्रालय वा तोकिएको निकायले निलम्बन वा खारेज गर्न सक्नेछ ।

(४) स्विकृत कार्यक्रम तथा बजेट अनुसारको कामको कार्यान्वयनको क्रममा र कार्य सम्पन्न भएपछि मन्त्रालय वा मातहतका निकायबाट अनुगमन तथा निरीक्षणको काम हुनेछ ।

(५) कुनै होमस्टे संचालकले मापदण्ड पालना नगरेको वा सो सम्बन्धी गुनासो आएमा मन्त्रालयबाट कुनै पनि समयमा निरीक्षण गरी आवश्यक निर्देशन गर्न सक्नेछ । सो निर्देशनको पालना गर्नु होमस्टे संचालकको कर्तव्य हुनेछ ।

१३. **नवीकरण:** (१) सामुदायिक तथा निजी होमस्टेले देहाय बमोजिमको कागजात संलग्न गरी हरेक तीन वर्षमा होमस्टे नवीकरणको लागि स्थानीय तहको कार्यालयमा स्थानीय तहले तोके बमोजिमको नगदी रसिद काटी निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(क) नवीकरण अवधिसम्मको लेखा परीक्षण प्रतिवेदन र होमस्टेले पर्यटकलाई प्रदान गरेको सेवाको विवरण पेश गर्नुपर्नेछ ।

(ख) सामुदायिक होमस्टेको हकमा होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालक समितिको प्रगति प्रतिवेदन (पर्यटन पूर्वाधार विकास कार्यक्रम संचालन गरेको भए सो को समेत प्रगति विवरण) पेश भएको हुनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम नवीकरणको लागि निवेदन पर्न आएमा स्थानीय तहको कार्यालयले होमस्टेको निरीक्षण गरी मापदण्ड पूरा भएकाको हकमा होमस्टेको नवीकरण गर्नेछ र पूरा नभएका होमस्टेको नवीकरण हुनेछैन ।

(३) यो कार्यविधि लागू हुनु भन्दा अगाडी दर्ता भएका होमस्टेहरूले चालु आ.व.मा संघीय सरकार मातहतको निकायमा दर्ता नवीकरण गराई सकेको भए नवीकरण गराएको प्रमाण सहित स्थानीय तहको कार्यालयमा निवेदन पेश गरेमा सो नवीकरणलाई मान्यता दिईनेछ । तर आउने आ.व.मा होमस्टेको नवीकरण अनिवार्यरूपमा स्थानीय तहको कार्यालयमा गराउनु पर्नेछ ।

१४. **प्रचार प्रसार तथा बजारीकरण:** (१) होमस्टेको होर्डिङ्ग बोर्ड, साइनबोर्ड, ब्रोसियर, पोष्टर, सिडी जस्ता प्रचार प्रसारका सामग्रीहरूको उत्पादन, वेबसाइट, पत्रपत्रिका, रेडियो, टेलिभिजन, उत्सव, मेला, महोत्सव, गैरआवासीय नेपालीसँगको सहकार्य, टुर अपरेटर तथा पत्रकारहरूलाई परिचयात्मक भ्रमण, भ्रमण प्याकेजको

निर्माण तथा बिक्री जस्ता काम कारवाही र क्रियाकलापहरू पर्यटन सम्बन्धी स्थानीय कार्यालय तथा संस्था र स्थानीय तहले निजी क्षेत्रका ट्राभल तथा ट्रेकिङ एजेन्सीसँग सहकार्य गरी होमस्टेको प्रचार प्रसार तथा बजारीकरण गर्न सक्नेछ ।

१५. **विविध:** (१) प्रसिद्ध धार्मिक तिर्थस्थलमा दर्शनको लागि आउने दर्शनार्थी तथा तिर्थालुहरूको बसोवास र खानपिनको बन्दोबस्त मिलाउन होमस्टे संचालनको लागि स्थानीय समुदाय समेतको सहभागितामा अनुरोध भएमा यस कार्यविधिको अन्य व्यवस्थाहरूको अधिनमा रही सञ्चालन अनुमती दिन सकिनेछ ।

(२) होमस्टेमा ट्राभल एजेन्सी मार्फत आउने पर्यटकको वीमा गराउने जिम्मेवारी सम्बन्धित ट्राभल एजेन्सीको हुनेछ । व्यक्तिगत रूपमा आउने पर्यटकको हकमा विमा गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित पर्यटकको नै हुनेछ ।

(३) होमस्टे संचालन गर्ने संचालकले प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम नेपाल राष्ट्रबैङ्कको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र विदेशी मुद्राको कारोबार गर्नुपर्नेछ ।

(४) होमस्टे संचालन सम्बन्धी आधारभूत तालिम नेपाल पर्यटन तथा होटल व्यवस्थापन प्रशिक्षण प्रतिष्ठान लगायत अन्य स्वीकृति प्राप्त तालिम केन्द्रहरूबाट प्राप्त गर्न सकिनेछ ।

(५) पर्यटकीय गतिविधिमा नै असर पर्ने गरी नाजायज काम (ठगी, चोरी, महिला हिंसा र अमानवीय व्यवहार) गरेको भनी कुनै पर्यटकबाट निवेदन पर्न आई सो कसूर ठहर भएमा वा अनुगमनको क्रममा प्रमाणित भएमा त्यस्तो निजी होमस्टे वा सामुदायिक होमस्टेको सदस्यलाई पुनः होमस्टे संचालन गर्न नपाउने गरी निजको दर्ता खारेज गर्न सकिनेछ ।

अनुसूची - १

(दफा ४ को उपदफा १ संग सम्बन्धित)

होमस्टे संचालनका आधारभूत मापदण्ड

१. होमस्टेका लागि घर, कोठा र शैया:

(क) सहज पहुँचका लागि बाटोको प्रबन्ध भएको, घरहरू मौलिक संस्कृती झल्किने र हावाहुरी, जंगली जनावर आदिबाट सुरक्षित हुनुपर्ने, खुला, हिलो तथा धुलो रहित सफासुगधर हुनुपर्नेछ ।

(ख) होमस्टेमा पाहुनाका लागि कम्तीमा एउटा अलगगै कोठा हुनुपर्नेछ ।

(ग) होमस्टे संचालन गर्ने एक घरमा बढीमा ४कोठा पर्यटकका लागि छुट्याउन सकिनेछ ।

(घ) एउटा कोठामा बढीमा २वटा मात्र ओछ्यान (बेड) रहनुपर्नेछ । ओछ्यान कम्तीमा ६.५ फिट लम्बाई र ३ फिट चौडाईको हुनुपर्नेछ ।

(ङ) भुईँमा कार्पेट वा राडी वा सफा गुन्द्री ओछ्याएको हुनुपर्नेछ ।

- (च) ढोकामा खुट्टा पुछने बोरा वा डोरम्याट भएको हुनुपर्नेछ।
- (छ) नरम खालको सेतो तन्ना भएको र सेतै खोल भएका ओढ्नेको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ज) भित्तामा वा ढोकाको पछाडीपट्टि लुगा झुण्ड्याउने व्यवस्था भएको हुनुपर्नेछ।
- (झ) कोठामा बिजुली बत्ती वा लाल्टिन वा मैन वा टुकी पानस बाल्ने व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ञ) सुत्ने कोठामा धुवाँ नआउने हुनु पर्नेछ । भान्सा कोठा र भ्याङ्ग कोठा पर्यटक सुताउनका लागि प्रयोग हुनुहुदैन।
- (ट) सुत्ने कोठामा राम्रा राम्रा दृश्य र स्थानीय संस्कृति झल्कने तस्विरहरु भएमा राम्रो हुनेछ।
- (ठ) फोहोर फाल्ने एउटा टोकरी (डस्टबीन) को व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ड) सम्भव भएसम्म प्रत्येक पाहुनाका लागि १ जोर चप्पलको व्यवस्था हुनुपर्नेछ।
- (ढ) भित्तामा एउटा अर्धकद देखिने ठूलो ऐना झुण्डाएको हुनुपर्नेछ।
- (ण) सम्भव भएसम्म सुत्ने कोठामा चियाटेबल राख्नु राम्रो हुनेछ ।
- (त) सम्भव भएसम्म सुत्ने कोठामा २ वटा कुर्सी राख्नु राम्रो हुनेछ ।
- (थ) पर्यटकले देख्ने ठाउँमा त्यस होमस्टेका फरक खालका विशेषता र धार्मिक, ऐतिहासिक तथा रमणीय स्थानको बारेमा जानकारी दिने बोर्ड राख्नु राम्रो हुनेछ।
- (द) पर्यटकले पालना गर्नु पर्ने अनुसूची-४ बमोजिमका आचार संहिता प्रष्ट देखिने गरी उपयुक्त स्थानमा टाँस्नु पर्नेछ र सो आचार संहिताको बारेमा पाहुनालाई शुरुमै जानकारी दिनुपर्नेछ।
- (ध) मेनुमा उल्लेख भए बाहेकका अन्य क्रियाकलाप/सेवामा पर्यटकहरूलाई अतिरिक्त शुल्क तिर्न बाध्य पार्न हुँदैन।

२. शौचालय र स्नान घर:

- (क) सुविधायुक्त र सफा शौचालय हुनुपर्नेछ।
- (ख) होमस्टे संचालन गर्ने घर वा समुदायले नुहाउनका लागि सुविधायुक्त र सफा स्नानघरको व्यवस्था मिलाउनु पर्नेछ।
- (ग) स्नान घरमा पानीको बाल्टी, मग, साबुन, रुमाल आदि आधारभूत वस्तुहरु हुनुपर्नेछ ।

३. भान्छा कोठा र खाना खाने व्यवस्था:

- (क) पाहुना राख्ने घर/कोठा नजिक गाईभैसी अथवा भेडाबाखा, सुगुर, कुखुरा आदि बाधन वा पालन पाइने छैन।
- (ख) धेरै धुवाँ नहुने भान्सा (उन्नत वा सुधारिएको चुलो) भएको हुनुपर्नेछ।
- (ग) पानीको सुविधा मिलाउनु पर्ने र खानेपानी फिल्टर गरेर वा उमालेर मात्र दिने गर्नु पर्नेछ।

- (घ) स्थानीय खानाका परिकारहरूलाई स्वस्थकर ढंगले पकाउने र खुवाउने प्रबन्ध हुनुपर्नेछ ।
- (च)सानो डाइनिङ्ग टेवलको पनि प्रबन्ध भए राम्रो हुनेछ ।
- (छ) खानाको परिकारको विवरण तथा मूल्य निर्धारण गरिएको (मेनु भएको) हुनुपर्नेछ ।

४. स्वास्थ्य, सरसफाई तथा सुरक्षा:

- (क) बास बस्ने कोठा तथा सुत्ने वेडमा किरा, लामखुट्टे आदिबाट सुरक्षित भएको हुनुपर्नेछ ।
- (ख) सामुदायिक रूपमा प्राथमिक उपचारको व्यवस्था हुनुपर्ने, खुला नाली र ढल नभएको हुनुपर्नेछ ।
- (ग) वातावरण मैत्री कृषि, पर्यटन क्रियाकलाप, पर्यटकीय सम्पदाहरूको संरक्षण, सार्वजनिक शौचालयको व्यवस्था, फूलबारी र वृक्षरोपण गरी हरियाली हुनुपर्नेछ ।

अनुसूची —२

(दफा ६ को उपदफा १संग सम्बन्धित)

होमस्टे दर्ताका लागि दिइने निवेदन

श्रीगा.पा./न.पा./उपम.न.पा./म.न.पा. कोकार्यालय
..... ।

म/हामीहरूले..... वडानं. टोल/गाउँमा
संचालन गर्न लागेको..... होमस्टेलाई होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०७५
बमोजिम सामुदायिक/निजी होमस्टेको रूपमा दर्ता गरी पाउन निवेदन गर्दछु/गर्दछौं ।

होमस्टे संचालन कार्यविधि निर्देशिका, २०७५ को अधिनमा रही आफ्नो होमस्टे संचालन गर्नेछौं ।

संलग्न कागजात:

१. होमस्टे संचालन गर्ने निवेदकको नागरिकता प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी ।
२. होमस्टे संचालन गर्ने प्रत्येक घरधनीको जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा वा पैतृक सम्पत्ती झल्कने प्रमाण वा मञ्जुरनामा वा भाडामा लिएको भए सो को संझौताको प्रतिलिपी ।
३. प्रत्येक घरधनीले होमस्टे संचालन गर्न मञ्जुर गरेको कागजात सहित होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालक समितिको निर्णयको प्रतिलिपी ।
४. व्यवस्थापन समिति गठन तथा दर्तागर्ने सम्बन्धी स्थानीय भेलाको निर्णय ।
५. सम्बन्धित वडा कार्यालयको सिफारिस ।
६. आधारभूत प्रशिक्षण लिएको भए सो प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी ।

होमस्टे यूनिटहरू (दर्ता हुने व्यक्तिहरूको) विवरण ।

क्र.सं.	संचालकको नाम, थर	ठेगाना
१.		
२.		
३.		
४.		
५.		
...		

नोट: सामुदायिक होमस्टेको हकमा होमस्टे व्यवस्थापन तथा संचालन समितिको अध्यक्ष वा अधिकार दिएको व्यवस्थापन समितिको सदस्यले निवेदन दिनुपर्नेछ ।

निवेदकको नाम, थर:

ठेगाना:.....

मिति:

अनुसूची - ३

(दफा ६ को उपदफा ३संग सम्बन्धित)

होमस्टे दर्ता प्रमाणपत्र

..... गा.पा./न.पा./उप म.न.पा./ म.न.पा.को कार्यालय

.....

प्रमाणपत्र संख्या:

मिति:

.....

होमस्टे संचालन प्रमाणपत्र

..... लाई होमस्टे संचालन कार्यविधि, २०७५ मा व्यवस्था भए अनुसार सामुदायिक / निजी होमस्टेका रूपमा दर्तागरी यो प्रमाणपत्र प्रदान गरिएकोछ ।

१) सदस्यको नाम:

२) ठेगाना:

३. मान्य अवधि:

HOME STAY OPERATION CERTIFICATE

..... Homestay is registered/renewed as a Community /Private Homestay under Homestay Operation Procedures, 2075 B.S.

1. Name of the owner:

2. Address of the owner:

3. Valid up to:

शर्तहरू

- व्यवस्थापन तथा संचालन समितिसंग समन्वय गरी पर्यटकहरूलाई बसोबासको व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
- चलन चल्तीको वा निर्धारित मूल्यभन्दा बढी मूल्य लिनु हुदैन ।
- स्थानीय सामाजिक सांस्कृतिक वातावरणलाई असर पर्ने खालका क्रियाकलापहरू गर्नु गराउनु हुदैन । यो प्रमाणपत्र तथा अनुसूची - ४ बमोजिमको आचार संहिता सबैले देखे स्थानमा राख्नु पर्नेछ ।
- व्यवस्थापन तथा संचालन समितिसंग समन्वय गरी प्रत्येक वर्ष प्रतिवेदन बुझाउनु पर्नेछ ।
- यो प्रमाणपत्र प्रत्येक ३/३ वर्षमा नवीकरण गराउनु पर्नेछ ।

अनुमतिपत्र प्रदान गर्ने अधिकृतको

नाम:

दर्जा:

अनुसूची - दस्तखत:

(दफा ९ को उपदफा ३ (मिति:

पर्यटक आचार संहिता (Code of Conduct for the Visitors)

पर्यटकहरूले निम्न लिखित आचार संहिताको पालना गर्नु पर्नेछ (The home stay visitors are expected to abide the following points) ।

1. होमस्टेमा उपलब्ध हुन नसक्ने खाना, पेयपदार्थ र सुविधा बारे संचालकलाई दबाव दिन पाइने छैन (Do not pressure the owner for food, beverage and facilities not available at home stay) ।
2. होमस्टे र छिमेकीलाई असर पर्नेगरी होहल्ला गर्न पाइने छैन (Do not disturb people at home or outside) ।
3. होमस्टे संचालकको क्षमता बाहिरको सेवा सुविधा माग गर्न पाइने छैन (Do not offer anything to the people beyond one's capacity)
4. सामाजिक मूल्य मान्यता, धर्म संस्कृतिको हिसावले नपच्ने ब्यवहार, गतिविधी, यौनजन्य हिंसा गर्न पाइने छैन (Beware of doing any behavior (such as sexual activities or sexual harassment) which is impermissible to the local socio-cultural values) ।
5. स्थानीय समुदायको रितिरिवाजलाई सम्मान गर्नुपर्नेछ र समुदायमा सहज हुने कपडाहरू लगाउनुपर्नेछ (Respect to the rites and rituals of the local people; wear such clothes that are permissible to the community) ।
6. अनैतिक र गैरकानुनी क्रियाकलाप गर्न समुदायलाई दबाव दिन हुँदैन, होमस्टेको समय तालिकालाई सम्मान गर्नुहोस् (Do not impress the owner or other people for doing immoral or illegal activities; respect to the household routine for entrance and exit) ।
7. कुनै प्रकारका लठ्याउने प्रकारका लागुपदार्थहरू प्रयोग गर्न र विक्रि वितरण तथा ओसार पसार गर्न सख्त मनाही छ (Supply and use of narcotics or any forms of psychotropic drugs at home or outside is strictly prohibited) ।
8. जैविक विविधता र वातावरणीय परिस्थितिलाई सम्मान गर्नुहोस् (Respect to the bio-diversity and ecology of the environment) ।